

Förskolans "särart" fälla eller möjlighet – om professionen i förskolan

Susanne Thulin

Högskolan Kristianstad

En reflektion över läge och möjliga behov

1. Liten lägesbeskrivning
2. Professionen och praktiken
3. Att upprätthålla eller förändra?
4. Om profession, professionen och det professionella objektet
5. Vad kan vi ta fasta på?- Vad behöver utvecklas?
6. Spaning – spänning!?
7. Diskussion

Liten lägesbeskrivning

- Förskolan och reformerna
 - Utbildningsdepartementet 1996
 - Sexåringar kan börja skolan
 - Läroplan 1998
 - Förskoleklass 1998
 - Allmän förskola
 - Maxtaxa 2001
 - Skollagen 2010 (undervisning, förskollärares ansvar)
 - Läroplanens revidering 2010, 2016, och 2017-2018?

Liten lägesbeskrivning forts.

- Lite fakta om barnen i förskolan
 - 501 000 barn var ht 2016 inskrivna i förskolan
 - Av landets alla barn i åldern 1–5 år var 84 % inskrivna i förskola
 - 4 - 5-åringarna: 95 %
 - 1- 5-åringar med utl bakgr: ca 78 %
 - 1-5 åringar med sv bakgr: 84%

Liten lägesbeskrivning forts.

- Lite fakta om förskollärare i förskolan
 - År 2016 fanns det 105 800 anställda
 - Av alla årsarbetare i förskolan har 39 % förskollärarexamen
 - en nedgång med 3 procentenheter från föregående år
 - 95 procent av alla årsarbetare med förskollärarexamen har förskollärlägitimation
 - Andel utbildade i kommunala förskolor 22 procent i fristående förskolor 37 procent
 - (Skolverket 2016-04-12)
 - **Krisrapporter!!**

Förskolläraryrprofessionen och praktiken?

- Vad vet vi?

Vilka är "vi" - lite om förskolans bildningstradition och kritiska par-begrepp

- Moderlig – skolmässig
- Frihet - skolning
- Efterföljande – föreskrivande
- Barninitierad – lärarinitierad
- Processtyrd – målstyrd
- Tema – ämne
- Vem du ska bli – Vad du ska veta
 - (Fritzell, 2004, Sammanställning i Thulin, 2011)
- Vilka förgivettaganden är du/vi bärare av?

Förskollärarna och en förskola på vetenskaplig grund – några forskningsresultat

Analys av förskollärares beskrivningar av yrkesidentitet och yrkesspecifik kunskap.

- Personliga egenskaper tenderar att överskugga andra kompetenser
 - Denna identitetskonstruktion påverkar yrkesspråket
 - Det dominerande språkbruket är kontextbundet
 - Läroplanen betraktas som ett vetenskapligt dokument,
 - Förskollärare stödjer idén om en förskola på vetenskaplig grund men tycks inte använda det själva
-
- (Grander Berglund, Victoria & Wolf, Jenny (2014). *Professionell identitet: Förskollärares yrkesspecifika kompetenser, i en förskola på vetenskaplig grund*. Högskolan i Jönköping.)

Vi vet också att ...

- Talet om den ”goda förskolan” – ett inlägg...
- Rådande förgivettaganden bildar tolkningsram (Hundeide, 2003)

Två förgivetta ganden – två lärare/didaktiska förhållningssätt

Å ena...

- Läraren som frågeställare
- Barnen hänvisas till; att följa läraren, att observera, att dra egna slutsatser
- Upptäckandet tas för givet
- Kommunikationen knyts ensidigt till vardagserfarenheter
- Naturvetenskapen osynlig
- (Elm, 2008; Sträng & Åberg Bengtsson, 2000; Fleer, 2008; Thulin, 2006; Årlemalm-Hagsér, 2008)

Å andra...

- Läraren anknyter till/använder barns erfarenheter
- Läraren samtidig medvetenhet:
 - Skapar kopplingar mellan vardagserfarenheter och naturvetenskapliga begrepp
 - Kopplingar mellan olika språkliga diskurser
- Naturvetenskapen synliggörs
- Lärares inställning till utbildningsuppdraget kan inte ensidigt kopplas till kompetens
- (Fleer, 2009; Pramling, 2010, Eshach & Fried, 2005; Vygotskij 1934/1986)

Att upprätthålla el. förändra?

- Om språkets betydelse
 - Linell om språkets betydelse som ”en del av en kultur eller diskurs, språket etablerar och upprätthåller dessutom kulturen på olika sätt” (1982, s.49)
- Nödvändigheten av en aktiv bearbetning av rådande dualismer
 - ”Ibland tränga igenom en begreppslik dimma av slentrianmässiga och ofta maktimpregnerade uppdelningar av världen i teoretiska och ideologiska system för att i bästa fall komma ut med mer konstruktiva förslag” (Fritzell, 2008, s. 8).

Så var står “vi” nu? - Förskolan och ett förändrat uppdrag

- Det behövs en diskussion om vad ett förändrat uppdrag innebär
 - Om pedagogiska konsekvenser för förskolans aktiviteter och lärares agerande
 - Om vad som ska/får utgöra innehåll och om didaktiska angreppssätt
 - **En definition av undervisningsbegreppet**
(Doverborg m.fl., 2013; Persson, 2008; 2015; Thulin, 2011, 2015).

Förskollärare är ju inte vilka som helst!

- Profession: Yrke enl. allmänt språkbruk
- Stängning:
 - Avgränsning mot andra yrkesgruppers lägre status,
- Institutionaliserad kunskap:
 - definition av den egna professionen, varje yrke sin unika kunskap
- Anspråk på diskretion i arbetslaget
 - Kan inte rutineras, möjlighet till självbestämmande (wikipedia 20170920)
- Professionalisering
 - Vissa karakteristiska drag hos en yrkesgrupp (jfr Carlgren & Marton, 2000)

Men ... dualiteten i förskol- /läraryrket

- Offentlig tjänsteman - Profession
- (street level bureaucrat,
Lipsky, 2010)
- Politikens förlängda arm - Egen yrkesbas dvs systematisk teori, auktoritet, samhällelig sanktion, etiska regler och egen kultur/eget yrkesspråk
- (Ringarp & Nihlfors, 2017)

Förskollärarna och det professionella objektet

- Vad är ett professionellt objekt?
- ”Det är det som ett yrke är till för att åstadkomma” (Carlgren & Marton, 2000)
- Förskol-/lärares professionella objekt är lärande (förmågor och förhållningssätt)
 - Men Omsorg – fostran – lärande?

Ett professionellt objekt - Till vilken nytta?

- Att kunna något men att också veta vad det *innebär* att kunna något
- ”Insikter i det professionella objektet, är av avgörande betydelse för att den enskilde yrkesutövaren ska - just utifrån dylika insikter – kunna hantera situationer som ingen har förutsett”
- ”Det p o är av avgörande betydelse för att yrkeskollektivet ska kunna utveckla sin kompetens genom att fler och fler insikter om och i det p o vinns och bevaras” (Carlgren & Marton, 2000)

Det räcker inte att vi själva vet också andra måste kunna förstå...

- Vi kan inte ägna oss åt tyckanden, vi måste veta – avnämare måste kunna ha tillit till professionen
- Vad – hur en konsekvens av synen på uppdraget
 - Förskollärare sätter ramarna för utvecklingen av ett professionellt objekt, för tilltron till sin profession

Hur går det med definitionen?

- Linell om att språkbruket gör något med oss och verksamhet...
- Styrning inifrån – styrning ovanifrån
- Utbildning och kompetensutveckling
- Bildning växer utifrån ett engagemang runt "Saken"
 - (Eline-Andersen, 2015)
- **Är förskolan och förskollärarna beredda...?**

Att analysera undervisning kan vara ett sätt att förstå..., **att utveckla kunskap**

- Barnet som aktör
- Förskolläraren som aktör
- **och icke minst...**
- Att bidra till det professionella objektets kunskapsmassa
- **Är förskolan och förskollärarna beredda, berörda, aktiva, delaktiga...?**

- Vad kan "vi" då ta fasta på, utgå ifrån i definitionen?

Förskolans särart...

det möjligt unika

- Säljö (2016) framhåller ...
- Förskolan en sammansmältning av olika värdesystem
- Förskolans sätt att organisera för lärande

Förskolan en sammansmältning av olika värdesystem

- EduCare; utbildning och omsorg
 - Överbrygga olika värdesystem
 - Att smälta samman olika värden föräldrar och personal
- Ett gemensamt "VI"
- Göra barnet till en del av samhället
- Ömsesidig förståelse för olika värden
- Det universella barnet kan möta det unika barnet. Barnet som projekt kan möta barnet som varande (Persson, 2015)

Förskolans sätt att organisera för lärande...

- Förskolan har frihet att arbeta med tema, lek, samlingar – barn förväntas delta – en alternativ modell för lärande
- Förskolan företräder "Lärande som deltagande"
- Mönstren för deltagande är annorlunda (participation patterns)
 - Jfr språk som ämne el medel för kommunikation
- Förskolan förvaltar ett pedagogiskt arv som ger utrymme för deltagande och lärande genom deltagande
- Mer jämlik tradition för interaktion

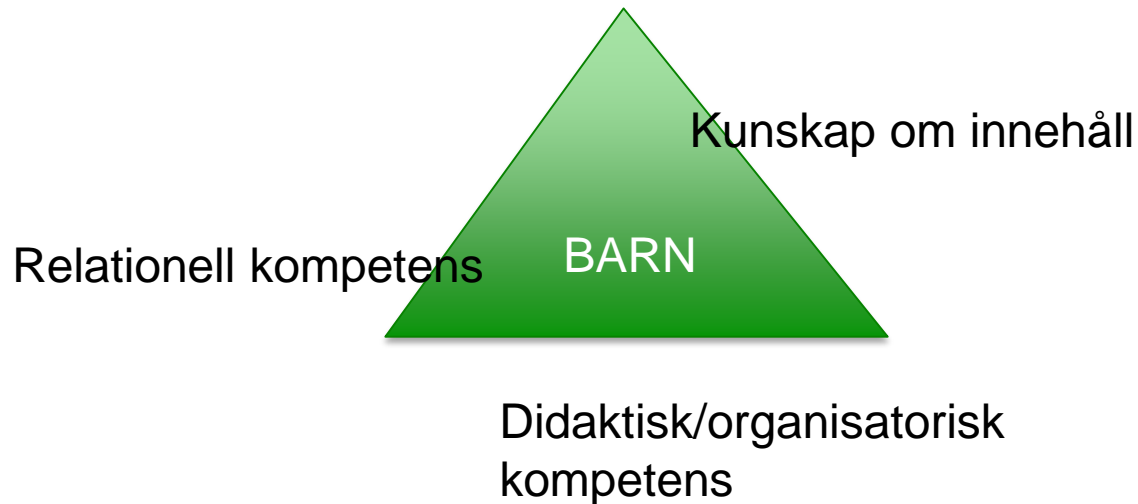

Förskollärare definierar sin yrkeskompetens

- Kunnande om vad och varför
- Kunnande om hur
- Interaktiva, transformativa och relationella kompetenser
 - kittet, den yrkesspecifika dimensionen
- **Men vad behöver utvecklas?**
- Didaktisk kompetens:
 - Om innehållsaspekter och arbetsledande kompetens

Mer om kompetens

- Nordenbo et al, 2008

Om att vara förskollärare nu och framöver...

- Förmåga att över tid både förhålla sig **till samhällets och professionens** förändrade krav och förväntningar och till **individens potential**
 - (Garbarino & Scott, 1992, i Sheridan m.fl. 2015)

Spaning... spänning/slitning...

- Praktik – akademi/teori
- Praktik – avnämare/föräldrar och barn
- Praktik – politik
- Och så de stora skillnaderna.....

Vart är förskolläraryrket på väg?

- Samhällets behov
- Kårens drivkraft
- Förskolläraryrkets profilering och utveckling

Förändringens vindar och nya behov – om utbildningen

Utformningen av utbildningen

- 5 §
- Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (Skollagen, 2010:8)

Examensmål

<https://www.hkr.se/program/forskollarare>

En röst från förr..

- ”Barnträdgårdslärarinnan måste vidare känna till och ständigt följa med forskning och litteratur på sitt speciella område och förstå att i praktiken omsätta nya rön”
 - (Sandels, 1945, s. 172 i Rubenstein Reich m.fl. 2017)

Att diskutera

- Var står du/ni i detta?
- Vilka utmaningar för förskola/förskollärarprofessionen ser du/ni som närmast förestående?
 - Innehåll, organisation, ledning
- Vilka redskap vore önskvärda för dess vidare hantering?